

DAUGAVPILS
CIETOKSNIS

PASTAIGA PA DAUGAVPILS CIETOKSNI

Tūrisma ceļvedis

Laipni aicināti!	3
Karte	4
Īsa cietokšņa vēsture	6
Uzturēšanās noteikumi cietoksnī	7
Kafejnīcas un veikali	8
Kultūras un informācijas centrs	9
Marka Rotko centrs	10
Citi pakalpojumi	11
Tilta nocietinājums	12
Galvenais valnis	13
Ārējie nocietinājumi	14
Cietokšņa katedrāle	15
Nikolaja vārti	16
Mihaila vārti	18
Aleksandra vārti, Konstantīna vārti	19
Komandanta pārvaldes māja	20
Virsnieku mājas	21
Kareivju kazarmas	22
Kara hospitālis	23
Inženieru arsenāls	24
Noliktavas	25
Cietokšņa dārzs	26
Piemīņas vietas	27
Cietokšņa lielgabali	28
Padomju mantojums	29
Kontaktinformācija	30
Informācija par projektu	31

Daugavpils (Dinaburgas, Dvinskas) cietoksnis atrodas Latvijas Republikas otras lielākās pilsētas sirdī – tikai divus kilometrus no pašreizējā pilsētas vēsturiskā centra. Vēl 18. gadsimtā nelielā Dinaburgas pilsētiņa atradās tur, kur pašlaik ir iespaidīgs zems fortifikācijas komplekss – pasaulē pēdējais bastiona tipa nocietinājums.

Daugavpils cietoksnis veidojās kā ideāla nocietināta pilsēta, un pašlaik cietoksnis kļuvis par pilsētu pilsētā ar desmit platām ielām, 80 ēkām, skvēriem un laukumiem. Kopējā cietokšņa teritorija, kas atrodas abos Daugavas upes krastos, ir vairāk kā divi kvadrātkilometri. Cietoksnī oficiāli reģistrēti 1200 iedzīvotāji, kuri šeit dzīvo 18 daudzdzīvokļu namos.

Daugavpils cietoksnis ir valsts nozīmes arhitektūras un pilsēt būvniecības piemineklis. Tā teritorijā atrodas vēl 35 atsevišķi kultūras pieminekļi. Šodien cietoksnis dinamiski attīstās kā lielākais reģionālais kultūras, tūrisma un uzņēmējdarbības centrs. Ielūdzam Jūs pastaigā un vēlam izbaudīt radošo dzīvi Daugavpils cietoksnī!

Kā nokļūt?
No pilsētas centra uz Daugavpils cietoksnī var nokļūt:

 kājām gar aizsargdambi (Daugavas iela) no Dubrovina parka vai pa Vienības ielu un Cietokšņa ielu ~ 25 minūtes

 ar velosipēdu gar aizsargdambi (Daugavas iela) no Dubrovina parka vai pa Vienības ielu un Cietokšņa ielu ~ 15 minūtes

 ar ekoloģisku, mūsdienīgu vai retro 3. maršruta tramvaju (gala pietura „Cietoksnis”), kājām jāpaiet vēl 200 metri ~ 15 minūtes

 ar mikroautobusu nr. 13A (Lāčplēša ielas/Mihoelsa ielas stūris – gala pietura „Marka Rotko mākslas centrs”) ~ 10 minūtes

ar autobusu nr. 4 un nr. 13 (Lāčplēša ielas/Alejas ielas stūris – pietura „Cietoksnis”) ~ 7 minūtes

 ar automašīnu, šķērsojot šoseju P67 un Valņu ielu, izbraucot uz Mihaila ielas. Koordinātes: 55.883832 | 26.497497 ~ 6 minūtes

ĪSA CIETOKŠŅA VĒSTURE

1810 Krievijas imperators Aleksandrs I pēc pulkveža – inženiera J. Hekeļa projekta apstiprināja cietokšņa celtniecības plānu Dinaburgā

1812 Napoleona armijas maršals N. Udino vairākas reizes gāja uzbrukumā, bet visi viņa mēģinājumi ieņemt Dinaburgas cietoksni bija nesekmīgi. Krievu karavīri ģenerālmajora G. Ulanova vadībā varonīgi atvairīja ienaidnieka uzbrukumu

1831 Cietokšņa garnizons piedalījās poļu dumpī

1833 Notika svinīga cietokšņa, cietokšņa karoga un standarta iesvētīšanas ceremonija, piedaloties imperatoram Nikolajam I

1863 Cietokšņa garnizons piedalījās poļu dumpja apspiešanā

1863 Pabeigti „Varšavas nocietinājumi” tilta un dzelzceļa posma Sanktpēterburga – Varšava aizsardzībai

1878 Pilnībā pabeigta Dinaburgas cietokšņa kompleksa celtniecība

1897 Dvinskas nocietinājumu statuss pazemināts, nodēvējot to par cietoksni – noliktavu

1914–1917 Pirmā pasaules kara dēļ cietokšnis atrodas kara stāvoklī. 1917. gada beigās šeit izvietojās Krievijas imperatora armijas 5. štābs

1918–1920 Cietoksni īslaicīgi atradās boļševiki, vācu un poļu karaspēki

1920–1940 Cietoksni bija izvietojušies Latvijas armijas 4. Zemgales divīzijas trīs kājnieku pulki un artilērijas pulks

1941–1944 Cietokšņa teritorijā nacisti ierīkoja ebreju geto un nometni padomju karagūstekņiem „STALAG – 340”

1948–1993 Cietokšņa teritorijā tika izvietota Daugavpils kara aviācijas – inženieru skola

2011 Pēc rekonstrukcijas ūdenstorni sāka darbu cietokšņa Kultūras un informācijas centrs

2013 Rekonstruētajā artilērijas arsenālā atklāts Daugavpils Marka Rotko mākslas centrs

2013 Valsts policijas Latgales reģiona pārvalde pārcēlās uz izremontētajām bijušajām komandanta pārvaldes un virsnieku mājas telpām

2013 Pabeigta Nikolaja vārtu restaurācija un Nikolaja ielas daļas atjaunošana ar apbūvi

2014 Restaurēta 1. krasta lunete ar kordegardi

— **Es esmu apmeklējis (-usi) Daugavpils cietoksni**

UZTURĒŠANĀS NOTEIKUMI CIETOKSNĪ

Cienijamie iedzīvotāji, tūristi, viesi!

Daugavpils cietokšnis ir īpaši aizsargājama teritorija. Lūdzam rūpēties par tā kultūrvēsturiskajām vērtībām.

Daugavpils cietokšnis ir arī apdzīvots pilsētas mikrorajons, tādēļ lūdzam ievērot privātās telpas neaizskaramību.

Saskaņā ar Latvijas Republikas likumu „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” un Daugavpils pilsētas domes Saistošajiem noteikumiem par prasībām kultūras mantojuma un kultūras pieminekļu aizsardzībā Daugavpils cietokšņa teritorijā drīkst atrasties, ievērojot šādus noteikumus:

Atļauts:

- apskatīt, fotografēt un filmēt visus brīvi pieejamus nocietinājumus un ēkas;
- staigāt pa aizsargvalni (ievērojot personīgo drošību, īpašu uzmanību pievēršot bērniem) un visām iekšpusē esošajām ielām un pagalmiem (ja kustība nav ierobežota);
- braukt ar velosipēdiem pa speciāli gar trotuāriem ierīkotajiem veloceliņiem, izmantot velostāvvietas;
- izmantot un atstāt transportu tam īpaši paredzētās vietās;
- vest pastaigā mājdzīvniekus (tikai pavadā, ar uzpurni (ja nepieciešams) un ņemt līdzī līdžekļus ekskrementu savākšanai);
- kurināt uguns kurus un izmantot grila ierīces tikai tam speciāli paredzētās vietās;
- izmantot tikai sabiedriskās tualetes.

Aizliegts:

- **bez īpašas saskaņošanas** no cietokšņa teritorijas izvest jebkādas vēsturiskas vai citas vērtības (ēku un nocietinājumu elementus – ķieģeļus, akmeņus, ielas bruģi, koka un metāla elementus un konstrukcijas, inženierkomunikācijas u.c.);
- nojaukt un iznīcināt ēkas un nocietinājumus, stādījumus, pieminekļus, dekoratīvos un

informācijas objektus;

- **bez atļaujas** veikt zemes rakšanas darbus, izmantot metāla detektorus;
- traucēt, kaitināt un medīt dzīvniekus, kas atrodas cietokšņa teritorijā;
- traucēt, kaitināt un medīt sīkspārņus, kas mīt cietokšņa nocietinājumos un ēkās;
- pārvietoties ar velosipēdu pa aizsargvalņa augšējo daļu (var nokrist no 11 metru augstuma!);
- staigāt pa aizsargvalņa augšu diennakts tumšajā laikā un sliktos laika apstākļos (stiprs vējš, lietus, sniegs, migla), jo iespējams paslīdēt un iekrist grāvī;
- rupji izturēties vai ar savu uzvedību radīt neērtības citiem cietokšņa apmeklētājiem vai iedzīvotājiem;
- **bez atļaujas** rīkot masu sapulces vai pasākumus;
- izmest atkritumus tiem neparedzētās vietās; piesārņot valni, grāvi, kazemātus un citus nocietinājumus.

Brīdinām, ka saskaņā ar Latvijas Republikas likumdošanu par šo noteikumu neievērošanu un likumu, kā arī citu noteikumu pārkāpšanu tiks piemērota administratīvā vai kriminālbildība!

KAFEJNĪCAS UN VEIKALI

Kafejnīca „Arsenāls”

Marka Rotko mākslas centra ēkas pirmajā stāvā atrodas mājīga kafejnīca. Interjers ir ieturēts stingrā bijušā artilērijas arsenāla stilā un papildināts ar mūsdienu mākslas darbiem. Kafejnīcā tiek piedāvāta plaša Eiropas virtuves ēdienkarte, sātīgas kompleksās pusdienas pa samērīgām cenām. Siltā laikā no kafejnīcas terases īpaši iespaidīgi izskatās tai apkārt esošā nocietinājumu teritorija. Kafejnīca „Arsenāls” ir kļuvusi par pilsētnieku iecienītu kāzu, jubileju un izlaiduma svinību rīkošanas vietu. Vasaras periodā ieteicams iepriekš paaiztēstēties par brīvu vietu rezervēšanas iespējām. Kafejnīcā var norēķināties ar kredītkartēm.

Mihaila iela 3. +371 27757872
www.arsenalcafe.net;
cafearsenals@gmail.com

Darba laiks: 10:00 – 22:00 (katru dienu)

Pārtikas veikali

Imperatora ielas un Konstantīna ielas stūrī ir atrodams veikaliņš, kas piedāvā kā pārtikas produktus, tā arī galvenās saimniecībā nepieciešamās preces. No rītiem šeit var iegādāties svaigi ceptu maizi un saldās konditorejas izstrādājumus. Veikalā var norēķināties ar kredītkartēm.

Darba laiks: 8:00 – 22:00 (katru dienu)

Veikalā Hospitāļa ielā 4 līdztekus galvenajiem pārtikas produktiem tiek piedāvāts arī plašs dzērienu sortiments. Veikalā var norēķināties ar kredītkartēm.

Darba laiks: 8:00 – 22:00 (katru dienu)

DAUGAVPILS CIETOKŠŅA KULTŪRAS UN INFORMĀCIJAS CENTRS

Pēc remontdarbu pabeigšanas 2011. gadā bijušajā ūdenstornā ēkā tika ierīkots Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centrs. Kādreiz ēka, kas celta 1865.–1866. gadā, nodrošināja visa cietokšņa ūdensapgādes sistēmu. No trīs akām, kas atradās Daugavas krastā, ar tvaika mašīnas palīdzību tika piepildīts ēkā izvietotais rezervuārs, kura ietilpība ir 3000 spaiņi. Tas ir saglabājis ļoti labā stāvoklī un līdz pat šai dienai ir daļa no šīs ēkas industriālā mantojuma. Centrā var saņemt galveno informāciju par cietokšņa vēsturi, aktuāliem notikumiem un attīstības plāniem. Šeit tāpat var apskatīt nelielu ekspozīciju, kurā redzami vēsturiski rasējumi, fotogrāfijas, karavīru formas tērpi un artefakti, kas atrasti cietokšņi pēdējo gadu laikā.

Ēkā tāpat atrodas cietokšņa pārvaldnieka – mūsdienu civilā „komandanta” – darba kabinets.

leēja ir bez maksas
Nikolaja iela 5. +371 654 24 043
artjoms.mahlins@daugavpils.lv
Ekskursiju pasūtīšana pa cietokšni:
+371 654 22 818

DAUGAVPILS MARKA ROTKO MĀKSLAS CENTRS

Marka Rotko mākslas centrs ir izvietojies artilērijas arsenāla ēkā (1830-1833). Tā ir vieta, kur pagātne ir ieguvusi otru elpu un iet kopsolī ar laiku, veidojot unikālu vietu daudzveidīgām radošām izpausmēm.

Šeit kādreiz glabājās lielpabali, munīcijas kastes un lādiņi, zobeni un šautenes, pulku karogi un bungas. Ēka ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

Mākslas centrā var iepazīties ar visā pasaulē zināmā Daugavpilī dzimušā mākslinieka Marka Rotko gleznu oriģināliem, kā arī apskatīt viņam veltītu ekspozīciju.

Marks Rotko (dzim. Markus Rotkovičs) ir dzimis 1903. gada 25. septembrī. 1913. gadā viņa ģimene emigrēja uz Amerikas Savienotajām Valstīm. Viņš ir viens no ievērojamākajiem XX gadsimta otrās puses māksliniekiem, abstraktā ekspresionisma pamatlicējs.

Mākslas centrā tāpat var apmeklēt pazīstamu Latgales, Latvijas un ārzemju mākslinieku mainīgās personālās un kopīgās grupu izstādes. Izstāžu zāļu kopējā platība ir 2000 m².

Ar ekspozīciju un izstādēm var iepazīties patstāvīgi, vai arī gida pavadībā. Ekskursijas ilgums pa visām mākslas centra izstādēm: 1 stunda 30 min, ekskursija pa A sektoru (M. Rotko biogrāfija un daiļrade) – 45 min. Tāpat mākslas centrā var pasūtīt ekskursiju pa cietoksni. Ekskursiju rezervācija pa tālruni: +371 654 30279, +371 65430273, +371 20364226.

Marka Rotko mākslas centra darba laiks:
Pirmdiena – brīvdiena;
Otrdiena un svētdiena – no 11:00 līdz 17:00;
Trešdiena, ceturtdiena, piektdiena un sestdiena – no 11:00 līdz 19:00.

Mihaila iela 3. +371 654 30 253
www.rotkocentrs.lv, rotkocentrs@daugavpils.lv

CITI PAKALPOJUMI

Rezidences

Bijušā artilērijas arsenāla kreisajā spārnā atrodas mājīgi numuriņi (10 numuriņi ar 14 vietām), kur mitināties radošiem cilvēkiem. Rezidencē ir aprīkota kopēja virtuve, kur iemītnieki paši var gatavot sev ēst, bet automatiskajā veļas mazgājamajā mašīnā – izmazgāt savas drēbes. Šeit ir radīti labvēlīgi apstākļi rezidentu dzīvei nošķirtībā un radošam darbam – mākslinieku darbnīcas. Šeit regulāri apmetas radošo rezidenču dalībnieki.

Mihaila iela 3. +371 654 30 278
www.rotkocentrs.lv; rotkocentrs@daugavpils.lv

Konferenču zāles

Bijušā artilērijas arsenāla labajā spārnā atrodas konferenču zāle, kas spēj uzņemt 100 personas, kā arī divas telpas semināru un lietišķu tikšanos rīkošanai (katrā 25 vietas). Tās ir aprīkotas ar visu nepieciešamo audio un video aprīkojumu dažādu pasākumu rīkošanai. Turklāt ir pieejama telpa kafijas pauzēm, garderobe un ērta stāvvietā autotransportam. Konferenču zālei ir atsevišķa ieeja.

Mihaila iela 3. +371 654 30 279
www.rotkocentrs.lv; rotkocentrs@daugavpils.lv

TILTA NOCIETINĀJUMI

Tilta nocietinājumi (tilta aizsargs, *tête-de-pont*) – tā ir aizsardzības pozīcija, kuras mērķis ir aizsegt tilta pārceltuvi.

1810. gadā jaunā Dinaburgas cietokšņa celtniecība sākās ar apkaimes nonivelēšanu un uzmērīšanu abos upes Zapadnaja Dvina (Daugava) krastos. Brīdī, kad 1812. gadā cietoksnim tuvojās franču karaspēks, labajā krastā bija tikai uzsākta aizsarggrāvja rakšana un vaļņa bērsana gar upi. Upes kreisajā krastā jau bija izrakts aizsarggrāvis, uzmetumā bija uzcelti tilta nocietinājuma zemes bastioni. Tieši šī cietokšņa daļa nodrošināja galvenos aizsardzības spēkus. Beidzoties krievu-franču karam, 1814. gadā tilta nocietinājumu sāka būvēt no jauna. Starp abām cietokšņa daļām tika uzstādīts nospirogotas konstrukcijas pontonu tilts, ko pa ziemu izjauca un glabāja speciālā ostā.

1837. gadā tilta nocietinājumā tika izbūvēta pakavveidīga divstāvu mūra aizsargkazarma 550 m garumā ar 142 kazemātiem karaspēka un

nepieciešamo krājumu izvietošanai. Vēlāk kazarmas iekštelpas tika vairākkārt pārbūvētas atbilstoši garnizona vajadzībām – šeit atradās dažādas darbnīcas, istabas kareivjiem ar ģimenēm.

1941.-1942. gadā nacisti tilta nocietinājumā ierīkoja ebreju geto, kur tika sadzīti Daugavpils ebreji, tika savesti cilvēki no apkārtnējiem Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas rajoniem. Praktiski visi geto iedzīvotāji tika nošauti Mežciema mežos upes labajā krastā aiz cietokšņa.

Kopš 1961. gada tilta nocietinājums ir pārveidots par cietumu, kas darbojas arī šodien.

Nocietinājumu var aplūkot no citadeles galvenā vaļņa starp 7. un 1. bastionu, vai arī no upes labā krasta.

3

GALVENAIS VALNIS

Daugavas upes labajā krastā ir izvietojušies fortifikācijas kompleksa galvenā daļa – citadele. Ap citadeli bija izveidota sarežģīta aizsardzības sistēma ar septiņiem poligoniem un divus kilometrus garu esplanādi. Par cietokšņa aizsardzību atbildēja galvenais valnis, kas pacēlās virs visiem citiem nocietinājumiem – tā garums pārsniedz 3 km, augstums – 10-12 metri, biezums 20-25 metri. No 1819. līdz 1827. gadam galvenais valnis tika „ietērpts akmens tērpā” – to nostiprināja ar eskarpa sienu no granīta blokiem. Vaļņa lauztās līnijas ieskauj cietokšņa iekšējo apbūvi. Gar upes krastu valnis ir izbūvēts trīs bastionu veidā – tie ir piecstūra nocietinājumi ar nenoslēgtu pagalma pusi („goržu”). Valnim piekļaujas sešas kurtinlunetes – pusapļa

nocietinājumi ar kazemātiem to iekšienē. Pie kurtinlunetēm un atsevišķi stāvošiem nocietinājumiem aizsarggrāvja teritorijā var piekļūt pa slepenām ejām (poternām) valnī. Tādu Dinaburgas cietoksnī ir 17. Poternas no abām pusēm noslēdza koka vārti. Poternas, kas veda uz pieciem atsevišķi stāvošiem bastioniem, tika nocietinātas ar paceļamiem koka tiltiem. Apskatiet 7. un 8. bastiona kazemātus – telpas karaspēka patvērumam vaļņa iekšpusē, kā arī uzkāpiet pašā valnī, lai apskatītu ārējos nocietinājumus un apkaimes.

4

ĀRĒJIE NOCIETINĀJUMI

Lai ienaidnieks nevarētu pietuvoties cietokšņa galvenajam valnim, tā sienas no ārējiem nocietinājumiem bija nošķirtas ar aizsarggrāvi. Uzbrukuma gadījumā aizsarggrāvi varēja piepildīt ar ūdeni. Aizsarggrāvi bija izbūvētas sešas reduītes (iekšējais nocietinājums, patvertne), kas nostiprinātas ar zemes ravelīniem (trīsstūra formas būve), bet bastionus piesedz kontrgardes, kas ir nostiprinātas ar kaponieriem. Turklāt cietokšņa esplanādē, attālāk no aizsarggrāvja, bija izbūvētas trīs redutes (noslēgti nocietinājumi), no kurām divas ir saglabājušās līdz

mūsu dienām.

Lai apskatītu ārējo nocietinājumu daļu, izmantojiet tematiskos maršrutus „Aizsarga taka” (pa galveno valni) un „Izlūka taka” (pa aizsarggrāvi) – sekojiet norādēm kartē, ko var saņemt Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centrā (Nikolaja iela 5).

CIETOKŠŅA KATEDRĀLE

Lai svinīgi atzīmētu uzvaru pār zviedriem, 1626. gadā poļu vojeвода A. Gonseviskis Dinaburgā uzcēla koka baznīcu, pie kuras tika nodibināta jezuītu kolēģija.

Jaunu mūra baznīcu vecās vietā uzcēla 1737.-1746. gadā. Pastāv vairākas versijas par to, kas ir būvprojekta autors. Vairākus gadsimtus „jezuītu” baznīca bija pilsētas galvenā arhitektūras dominante – abu torņu augstums sasniedza 60 m.

1811. gada maijā jezuītu baznīca tika pārvērsta par pareizticīgo dievnamu, bet augustā – par cietokšņa katedrāli. Kloštera ēkas tika izmantotas kā kazarmas un pārtikas noliktavas. Ap 1870. gadu tika veikts ēkas kapitālais remonts. Tika būtiski

izmainīta jumta un fasādes forma.

No 1928. līdz 1940. gadam baznīcā darbojās garnizona luterāņu kopiena. Cilvēki atminas, ka tajā laikā baznīcā bija altāri luterāņiem, katoļiem un pareizticīgajiem.

1944. gadā galvenā fasāde ar torņiem tika sagrauta artilērijas apšaudes laikā. 1950. gados drupas un ēkas paliekas tika noplēstas, bet uz baznīcas pamatiem tika izveidots skvērs.

No 1948. līdz 2003. gadam jezuītu kolēģijas ēkā darbojās pilsētas skola.

NIKOLAJA VĀRTI

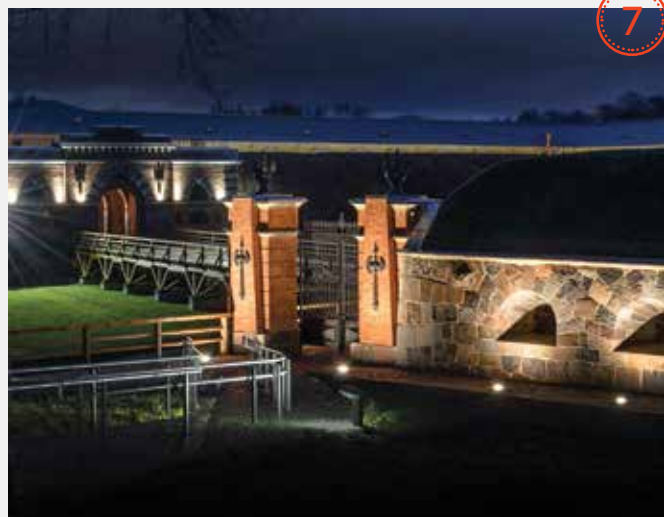
Dinaburgas cietoksnī bija četri vārti, kas nodēvēti par godu imperatoram Aleksandram I un viņa brāļiem – lielkņaziem.

Nikolaja vārti ir vērsti pret tilta nocietinājumu, pa tiem cietoksni ieradās ceļinieki no Eiropas puses. Vārti ir celti no 1824. līdz 1827. gadam neogotikas stilā. No pārējiem cietokšņa vārtiem Nikolaja vārti (vārti nosaukti par godu nākamajam imperatoram Nikolajam I) atšķiras ar to, ka centrālās ejas abās pusēs tiem ir sānu telpas – cara laikos tajās atradās sardzes un arestantu istabiņas.

1920. gados tika nojaukts vecais koka tilts, kas pāri grāvim veda no 1. krasta lunetes līdz vārtiem. Padomju gados vārtus no aizsarggrāvja puses aizmūrēja un izmantoja dārzeņu glabāšanai. No 2012. gada oktobra līdz 2013. gada decembrim notika vārtu restaurācija. Anastilozes (nokritušo autentisko elementu uzstādīšana) ceļā tika atjaunota vārtu ārējās fasādes atika un jumta konstrukcija; tika restaurētas brīnumainā kārtā saglabājušās iekšējās fasādes vārtu vērtnes, iekšējās telpas;

tika nostiprināts fundaments un pazemes galerija, kas no cietokšņa aizsarggrāvī novada lietus un gruntsūdeņus. Uz fasādēm ir atjaunoti čuguna dekoratīvie rotājumi: Krievijas imperatora ģerboņa attēlojums Aleksandra I ēras stilistikā, divasmeņu āvas un vārtu nosaukums oriģinālajā rakstībā. Vārtu telpās ir ierīkots mūsdienīgs apgaismojums, kas šodien tās ļauj izmantot kā izstāžu zāles. Uz vēsturiskajiem pamatiem ir atjaunots 55 metrus garais un 8 metrus platais koka tilts, pa kuru šodien var nokļūt cietoksni no Daugavas ielas puses.

2014. gada oktobrī tika pabeigta 1. krasta lunetes ar kordegardi un barjervārtiem restaurācija, kas aizsedz ceļu līdz Nikolaja vārtu tiltam.

NIKOLAJA VĀRTI

MIHAILA VĀRTI

Mihaila vārti tika uzcelti 1820.-1821. gadā un ir veidoti pēc Prūsijas Koblenčas cietokšņa Franča forta vārtu parauga. Masīvo granīta ārējo fasādi līdz pat šim laikam rotā akmeņi kaltais Krievijas imperatora divgalvu ērgļa attēls. Pievērsiet uzmanību divām arkas nišām iekšējā caurbrauktuvē – gluži kā Nikolaja vārtos, arī šeit ilgstošas aizsardzības gadījumā ar aizsprostojošu šķērssiju palīdzību bija paredzēts aizpildīt caurbrauktuvi ar akmeņiem un smilšu maisiem. Mihaila caurbrauktuvi veidoja trīs koka tilti ar paceļamām sekcijām – no Mihaila vārtiem līdz 7. puskontrgardes

arkveida vārtiem, bet no arkveida vārtiem – līdz 6. ravelīna labajai priekšpusei, tālāk – no 6. ravelīna kordegardes barjervārtiem līdz ceļam, kas ved caur Esplanādi uz mūsdienu pilsētas centru. Tieši pēc lielkņaza Mihaila – visas impērijas artilērijas priekšnieka, kuram par godu arī ir nosaukti šie vārti, – norādes 1850. gadā uz visu vārtu fasādēm tika izvietoti uzraksti ar to nosaukumiem.

8

ALEKSANDRA VĀRTI, KONSTANTĪNA VĀRTI

Vienādā tipa Aleksandra un Konstantīna vārti ir celti pēc Krievijas impērijas Kara ministrijas štata arhitekta A. Štauberta projekta 1820.-1822. gadā. Tā bija jāizskatās visiem cietokšņa vārtiem. Tomēr vēlāk pārējo divu caurbrauktuvju izskatu mainīja.

Aleksandra vārti ir vērsti Sanktpēterburgas virzienā, bet caur Konstantīna vārtiem varēja izbraukt vasaras hospitāļa virzienā un nokļūt uz vecā Rīgas ceļa. Diemžēl

1962. gadā vārti, kas nosaukti par godu Polijas karalistes vietvaldim Konstantīnam, bija nojaukti, jo aviācijas skolas teritorijā bija nepieciešams ievest lielgabarīta iekārtas. Aleksandra vārtos ir saglabājušies balstu elementi, kas nodrošināja aizvērtu vārtu vērtnu papildu stiprinājumu no iekšpuses.

KOMANDANTA PĀRVALDES MĀJA

1818. gadā pēc A. Štauberta projekta tika pabeigta komandanta pārvaldes mājas celtniecība. Komandanta mājā atradās cietokšņa komandanta dienests, kā arī viesnīca iebraucējiem. Ēkas mezonīnā darbojās telegrāfa stacija.

1826. gada 16. (28.) jūlija Senāta dekrēts mainīja Vīnes trakta virzienu – tagad tas gāja caur Dinaburgu. Kopš tā laika, dodoties uz Eiropu un atgriežoties galvaspilsētā, imperators un viņa ģimenes locekļi brauca caur Dinaburgu. Komandanta mājā bija viņiem speciāli iekārtoti apartamenti atpūtai pēc nogurdinoša ceļojuma karietē.

Padomju gados ēkā atradās aviācijas skolas štābs. Bijušajā komandanta mājas pagalmā pēc vairāku būvju nojaukšanas tika ierīkots laukums, ko ēkas rekonstrukcijas laikā pārveidoja par automašīnu stāvlaukumu.

Ēka ir valsts nozīmes arhitektūras

piemineklis. Ēkā ir saglabājušās centrālās ieejas autentiskās metāla kāpnes ar dekoratīviem elementiem. Centrālās ieejas abās pusēs ir izvietoti divi XIX gadsimta pēdējā ceturkšņa čuguna lielgabali ar 112 mm kalibra stobru.

Komandanta mājā un blakus esošajā ofi­ci­eru mājā pēc rekonstrukcijas kopš 2012. gada atrodas Valsts

policijas Latgales reģiona pārvalde.
Komandanta iela 7, Konstantīna iela 8

OFICIERU MĀJAS

Komandanta pārvaldes mājas un cietokšņa dārza abās pusēs XIX gadsimta 20.-30. gados tika uzceltas mājas ofi­ci­eriem. 1. Ofi­ci­eru ielā ir saglabājušās divas mājas (nr. 2 un 8) arī komandanta un komisariāta komisijas ofi­ci­eriem, kas ar savu arhitektūru atšķiras no pārējām ēkām. Cietoksnī darbojās Ofi­ci­eru biedrība ar savu klubu un bibliotēku.

XX gadsimta 20.-40. gados ēkās atradās Zemgales divīzijas pārvaldes un citi dienesti, tāpat darbojās

dažādi klubi.

Lai apskatītu cietadeles iekšējo apbūvi, izvēlieties tematisko maršrutu „Komandanta ceļš”, kas redzams kartēs, ko var saņemt Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centrā (Nikolaja iela 5).

12

KAREIVJU KAZARMAS

Netālu no cietokšņa vārtiem kareivju izmītināšanai XIX gadsimta 20.-50. gados tika uzceltas četras plašas mūra divstāvu kazarmas. Trijās ēkās ir cokolstāvs, kur atradās virtuves, mazgājamās un veļas mazgāšanas telpas. Kazarmu iekšpagalmos bija ierīkotas tualetes, saimniecības telpas un akas.

XX gadsimta 20.-40. gados ēkās mītinājās Zemgales divīzijas pulku kareivji.

Padomju gados aviācijas skolas kursantu vajadzībām ēkas tika ievērojami pārbūvētas. Nikolaja kazarmai (Nikolaja iela 2) tika piebūvēts trešais stāvs, bet jaunā Nikolaja kazarma (Mihaila iela 11) tika pārveidota par skolas ēdnīcu. Šodien šīs lielās ēkas netiek izmantotas.

13

KARA HOSPITĀLIS

Kara hospitāļa ēka tika celta no 1820. līdz 1827. gadam pēc arhitekta A. Štauberta projekta.

Sākumā hospitālis bija paredzēts 500 slimniekiem, bet vēlāk tas tika paplašināts līdz 900 gultas vietām. Pie visām varām kara hospitālis pildīja savas tiešās medicīnas iestādes funkcijas. Tas bija aprīkots ar vismodernāko aprīkojumu, tajā strādājošais personāls izcēlās ar augstu profesionalitāti. Šeit atradās arī aptieka.

No 1921. līdz 1940. gadam ēkā darbojās Daugavpils kara slimnīca.

No 1941. līdz 1944. gadam vācu armija ēku izmantoja kā lazareti.

No 1944. līdz 1994. gadam ēkā izvietojās PSRS Aizsardzības ministrijas kara hospitālis.

Pēc krievu armijas izvešanas no cietokšņa 1994. gadā hospitālis pārstāja pastāvēt kā atsevišķs militārais formējums.

Ēka ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Šeit ir daļēji saglabājusies īpatnēja ventilācijas un apkures sistēma, autentiski metāla logu rāmji un vērtīgu durvis.

Ir izstrādāts ēkas rekonstrukcijas tehniskais projekts. Piesaistot privātas investīcijas, nākotnē iespējams to izmantot dažādās funkcijās.

Kopš 2013. gada hospitāļa telpās norisinās teātra festivāls – darbnīca „TELPA”.

Hospitāļa iela 6

14

INŽENIERU ARSENĀLS

Iespaidīgā inženieru arsenālā diavstāvu ēka ir uzcelta netālu no Aleksandra vārtiem, visticamāk, no 1840. līdz 1844. gadam. Trīs savienoto ēkas korpusu ampīra stila ārējās fasādes garums ir 275 m. Ēkas platība – 7000 m². Iekšpagalmā aizņem 2000 m². Bijusī arsenāla ēka ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Ir saglabājušies apareļi (pandusi), kas no pagalma ved uz ēkas otro stāvu.

Inženieru arsenālā izgatavoja un remontēja apbruņojuma priekšmetus, instrumentus fortifikācijas un sapieru pasākumiem. Šeit atradās krāsošanas, namdaru, ratu, virpotāju, galdnieku, atslēdnieku darbnīcas, lietuve, rasētava,

modeļtelpa un citas darbnīcas.

Pagaidām nav pietiekami daudz informācijas par ēkas izmantošanu no 1918. līdz 1947. gadam.

Padomju gados ēkā bija izvietotas mācību – ražošanas darbnīcas un garāžas. Kopš 1993. gada ēka vairs netiek izmantota un grūst kopā. Ir paredzams, ka nākotnē šeit varētu atrasties Daugavpils cietokšņa vēstures muzejs.

Imperatora iela 8

15

NOLIKTAVAS

Garnizona vajadzībām cietokšņa teritorijā bija izvietots liels daudzums dažādu noliktavu. Trīs bastionos, kas vērsti pret tilta nocietinājumu, bija izvietoti pulvera pagrabi.

Šodien divus no tiem var apskatīt 7. un 8. bastionā. Bastiona iekšienē ir izvietota telpa, ko apņēma aizsarggalerija (aizsardzībai pret uguni un mitrumu) – šeit speciālās mucās glabājās pulveris. Iespējams, ka sākotnēji pulvera pagrabus sedza velēnu jumts.

8. bastiona pagalmā atrodas gara provianta magazīna ēka (1834–1837), kurā glabājās cietokšņa

pārtikas krājumi. Padomju gados šī ēka tika īpaši apsargāta, jo šeit atradās mantu un ieroču magazīna (Nikolaja iela 9).

Citādes stūrī iepretī 3. bastionam (Aleksandra ielas sākums) atradās noliktavas Birago sistēmas pontoniem. Šķūņi ir daļēji saglabājušies līdz mūsu dienām.

16

CIETOKŠŅA DĀRZS

Līdz ar militārās nozīmes zaudēšanu XIX gadsimta otrajā pusē komandanta mājas galvenās fasādes priekšā bijušajā cietokšņa laukumā tika izveidots dārzs.

1866. gadā dārza centrā tika uzstādīta strūklaka, kurai ūdeni piegādāja no ūdenstornja. 1912. gadā, atzīmējot uzvaras pār Napoleonu 1812. gada karā simtgadi, par Dvinskas cietokšņa – noliktavas kareivju un oficiēru līdzekļiem dārza centrā tika uzstādīts neparasts piemineklis – strūklaka, ko veidoja trīs čuguna lielkalibra lielgabali. Virs lodes, kas bija uzstādīta virs lielgabaliem, pacēlās divgalvu ērgļa skulptūra ar izplestiem spārniem, kas pazuda Pirmā pasaules kara sākumā.

Dārzā ir saglabāties Latvijas armijas 10. Aizputes kājnieku pulka kritašajiem kareivjiem veltītā pieminekļa (atklāts 1924. gadā) postaments. Pēc Otrā pasaules kara piemineklis tika ievērojami pārveidots un izmantots kā postaments Staļina krūšutēlam. Tāpat ir saglabājusies arī vecā lapene.

Šodien cietokšņa dārza ēnainās alejās ir iemīļota cietokšņa iedzīvotāju un viesu atpūtas vieta. Ziemā apkārt strūklakai tiek uzlieta vislielākā pilsētas āra slidotava. Vasarā šeit notiek svētki un koncerti.

PIEMIŅAS VIETAS

1822. gada maijā Prūsijas karaliskā dienesta ģenerālleitnants Gustavs fon Rauhs (Gustav von Rauch) apskatīja cietoksni, ko svinīgi atzīmēja, galvenā vaļņa kurtīnas sienā iepretī 2. bastionam ieliekot piemiņas akmeni, kas ir saglabājusies līdz mūsu dienām.

No 1827. līdz 1831. gadam cietokšņa – cietuma sienās nīka slavenais dekabrists Vilhelms Kihelbekers (1797-1846), A. Puškina liceja laiku draugs. Līdz pat šim laikam nav droši zināms, kur tieši cietoksni V. Kihelbekers tika turēts. Uz bijušās komandanta pārvaldes mājas sienas 1975. gadā tika uzstādīta gūsteknim veltīta piemiņas plāksne – to var apskatīt no stāvvietas puses.

Bijušās cietokšņa katedrāles teritorijā ir saglabājusies Dinaburgas cietokšņa komandanta G. Piļenko (1817-1884) kaps, kura dzīves gaitas beidzās cietoksni 1884. gadā, pildot savus pienākumus. 1936. gadā uz ēkas 1. Oficiēru ielā 2 tika atklāta piemiņas plāksne par godu Latvijas armijas virspavēlniekam Jānim Balodim

(1881-1965), kas 1902.-1904. gadā dzīvoja šajā namā. Plāksne līdz mūsdienām nav saglabājusies.

1942. gadā koncentrācijas nometnē „STALAG-340” aiz cietokšņa vārģa slavenais tatāru dzejnieks Musa Džalils (1906-1944). 1975. gadā 7. puskontrgades arkveida vārtu sienā tika atklāta plāksne M. Džalila piemiņai, kas vēl šodien piesaista cilvēkus.

2013. gada 9. jūnijā Latvijas prezidents un Polijas prezidents netālu no artilērijas arsenāla atklāja pieminekli, kas veltīts grāfam Leonam Plāteram (1836-1863) – 1863. gada poļu dumpja vietējam vadītājam, kas tika turēts cietoksni izmeklēšanas laikā.

CIETOKŠŅA LIELGABALI

Kā vēstures liecinieki līdz mūsu dienām cietokšņa teritorijā ir saglabājušies lielkalibra vēsturiskie lielgabali. Šobrīd šeit atrodas deviņi senie lielgabali, pieci no tiem ir no čuguna, četri – no tērauda. Tie ir izgatavoti XIX gadsimta otrajā pusē Permas artilērijas rūpnīcā un Obuhovas tēraudliešanas rūpnīcā (Krievija).

Visi lielgabali ir izgatavoti ar vītņi stobra kanālā, kas ļāva palielināt šaušanas tālumu, kā arī paaugstināt trāpījumu blīvumu un precizitāti.

Divi lielgabali ir uzstādīti pie komandanta mājas galvenās ieejas no cietokšņa dārza puses. Paša dārza centrā trīs lielgabali rotā strūklaku.

Cietokšņa tērauda mortīra (stobra

kalibrs 205 mm, 1872. g. modelis) ir uzstādīta galvenā vaļņa kurtīnes valgangā (aizsargāts laukums) starp Nikolaja vārtiem un 7. bastionu – tā, kā izvietoja lielgabalus, kad cietoksnis pārgāja kara stāvoklī. Vēl viens tērauda lielgabals ar stobra kalibru 107 mm (1887. g. modelis) uz oriģinālās Venglovska sistēmas lafetes ir uzstādīts Imperatora un Konstantīna ielas krustojumā.

Divi tērauda stobri bija uzstādīti Hekeļa ielā 3, tomēr šobrīd tie atrodas ēkas īpašnieka noliktavā.

18

PADOMJU MANTOJUMS

No 1947. līdz 1993. gadam visa cietokšņa citadeles teritorija atradās PSRS Aizsardzības ministrijas pārziņā – šeit atradās aviācijas inženieru skola. Vaļņi, aizsarggrāvis un iekšējā teritorija tika uzturēta priekšzīmīgā kārtībā. Tomēr daudzas vēsturiskās ēkas tika ievērojami pārbūvētas skolas vajadzībām. Praktiski visi vecie šķūņi un palīgēkas pagalmos tika nojauktas. Uz vecajiem pamatiem tika uzceltas piecas daudzstāvu dzīvojamās mājas, divi mācību korpusi.

Mācību aviācijas trenāžieru angārā (Komandanta iela 8) visneparastākais eksponāts bija MiG-25P lidmašīna, ko 1976. gadā no PSRS aizdzina uz Japānu. Par godu skolas dibināšanas 25. gadadienai 1973. gadā uz pakalna pie cietokšņa katedrāles pamatiem tika uzstādīta lidmašīna MiG-19S ar borta numuru „25”. Šobrīd no pieminēklā ir palicis tikai postaments.

KONTAKTINFORMĀCIJA

Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centrs

Nikolaja iela 5, Daugavpils, Latvija
+371 654 24043
www.facebook.com/Daugavpils.cietoksnis
artjoms.mahlins@daugavpils.lv
GPS: 55.883900, 26.495823

Daugavpils novada Tūrisma informācijas centrs

Rīgas iela 22A, Daugavpils, Latvija
+371 654 22818
www.visitdaugavpils.lv
info@visitdaugavpils.lv
GPS: 55.8708171, 26.5173634

Tūrisma ceļveža izdevējs:

Daugavpils pilsētas dome

Teksts: Mg. hist. Artjoms Mahļins,
Dr. hist. Henrihs Soms, Dinaburgas
cietokšņa dokumentācijas centrs
(<http://dcdc.lpi.du.lv>)

Tulkojums: Sandra Celmiņa

Fotomateriāls: Māris Grunskis,
Artjoms Mahļins, Jevgēnijs Nikitins,
Daugavpils Novadpētniecības
un mākslas muzeja, Daugavpils
cietokšņa Kultūras un informācijas
centra, Daugavpils novada Tūrisma
informācijas centra, Marka Rotko
mākslas centra fondi, T. Pumpuriņa
personīgais arhīvs.

Karte: SIA „Karšu izdevniecība
Jāņa sēta”

Noformējums: SIA „Norrskog”

Izdošanai sagatavoja:

SIA „13.STĀVS”

Tipogrāfija: SIA „Latgales druka”

Metiens: 2000 eks. (latviešu valodā)

BEZMAKSAS IZDEVUMS

Uz pirmā vāka: Nikolaja vārti. Foto:
J. Nikitins.

Uz ceturtā vāka: Dinaburgas
cietokšņa vēsturiskais ķeizara
karogs. Foto: M. Grunskis

Daugavpils, 2014

INFORMĀCIJA PAR PROJEKTU

Brošūra ir izdota Eiropas
kaimiņattiecību un partnerības
instrumenta Latvijas, Lietuvas un
Baltkrievijas pārrobežu sadarbības
programmas 2007-2013 **projekta**
„Kultūras un vēstures mantojuma
saglabāšana un veicināšana
Daugavpils un Grodņas pilsētās”
(D-G HERITAGE, LLB-2-246)
ietvaros.

Projekta mērķis: palīdzēt saglabāt
kultūras un vēstures mantojumu un
veicināt tūrisma, ieviešot kopīgas
aktivitātes.

Projekta galvenais partneris
(subsīdijas saņēmējs): Daugavpils
pilsētas dome.

Par šīs publikācijas saturu ir atbildīga
Daugavpils pilsētas dome un tā
nekādā veidā nevar tikt izmantota,
lai atspoguļotu Eiropas Savienības
uzskatus.

Eiropas Savienību veido 28
dalībvalstis, kas nolēmušas
pakāpeniski apvienot savu
kompetenci, resursus un
likteņus. Piecdesmit gadus ilgā
paplašināšanās perioda laikā tās
ir kopīgiem spēkiem izveidojušas
stabilitātes, demokrātijas un
ilgtspējīgas attīstības zonu,
vienlaikus saglabājot kultūru
daudzveidību, toleranci un
personiskās brīvības.
Eiropas Savienība labprāt dalās
savos sasniegumos un vērtībās
ar valstīm un cilvēkiem aiz ES
robežām.

Eiropas kaimiņattiecību un
partnerības instrumenta Latvijas,
Lietuvas un Baltkrievijas pārrobežu
sadarbības programma ir Baltijas
jūras reģiona INTERREG IIIB

Kaimiņattiecību programmas IIIA
Dienvidu prioritātes turpinājums
2007. - 2013.gadam. Vispārējais
Programmas stratēģiskais mērķis
ir veicināt Latvijas, Lietuvas un
Baltkrievijas robežu reģionu
teritoriālo kohēziju, nodrošināt
augsta līmeņa vides aizsardzību un
ekonomisko un sociālo labklājību,
kā arī veicināt starpkultūru dialogu
un kultūras daudzveidību.

Programma aptver Latgales reģionu
Latvijā, Pānevežas, Utenas, Viļņas,
Alitas un Kauņas apgabalus Lietuvā,
kā arī Vitebskas, Mogiļevas, Minskas
un Grodņas apgabalus Baltkrievijā.
Kā Programmas Kopīgā vadības
iestāde darbojas Lietuvas Republikas
Iekšlietu ministrija.

Programmas oficiālā interneta
vietne ir: www.enpi-cbc.eu.

Šo projektu finansē Eiropas Savienība
This Project is funded by the European Union

